

FAKULTET ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE

TIVAT

Mladen Lučić

RAZVOJ I ZNAČAJ MARINA U CRNOJ GORI

SPECIJALISTIČKI RAD

Predmet: Sigurnost i bezbjednost jahti i marina

Mentor: Prof.Dr. Vesna Vučković

Student: Mladen Lučić

Smjer: Nautički turizam i upravljanje marinama

Matični broj: 220495023001

Broj indexa: S-45/14

Tivat, jun 2015. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. NAUTIČKI TURIZAM U CRNOJ GORI	5
2.1. Pojam i podjela nautičkog turizma	7
2.2. Faktori razvoja nautičkog turizma	9
2.3. Trendovi razvoja međunarodnog turizma i njihov uticaj na turizam Crne Gore	11
2.4. Uticaj tehnologije na razvoj turizma	13
3. SPECIFIČNOSTI I MOGUĆNOSTI RAZVOJA NAUTIČKOG TURIZMA	14
3.1. Značaj nautičkog turizma	16
4. MARINE I FUNKCIJE MARINE	18
4.2. Izgradnja marina i njihov značaj za nautički turizam	20
5. ELITNE MARINE PERSPEKTIVA DOMAĆEG TURIZMA	22
6. MARINE OD ZNAČAJA U CRNOJ GORI	24
7. ZAKLJUČAK	32
8. LITERATURA	34

1. UVOD

Savremeno doba, težnja za putovanjem, privremenim boravkom na drugim mjestima, sastavni je oblik ljudskog života. Razvojem društva i privrednim rastom, rastom ekonomskih sistema mijenjaju se motivi i pojavni oblici turizma. Veća turistička kretanja počinju tek sredinom 19. vijeka. Taj se podatak odnosi na područje Balkanskog poluostrva odnosno crnogorskog primorja. Razvojem društva, privrednim rastom, rastom ekonomskih sistema mijenjaju se oblici turizma, gdje dolazi do napuštanja opštih definicija turizma, jer one definišu samo trenutno stanje.

Turizam je nastao kao proizvod ljudskih potreba i interesovanja, koji su tokom svog razvoja mijenjali ili proširivali interesovanje učesnika. Uticao je na proširenje ponude kako bi se zadovoljile određene potrebe i interesovanja. Samim tim je i došlo do izdvajanja određenih vidova turizma koji su zahtijevali posebnu turističku ponudu. Nautički turizam je privukao ogromnu pažnju u cijelom svijetu te se sa sigurnošću smatra jednim od novih i neprocjenjivo važnih segmenata u velikoj turističkoj porodici. Ovaj je oblik turizma neophodan i za Crnu Goru, zbog brojnih koristi koje njegov razvoj donosi. Crnogorska obala je veoma pogodna za razvoj nautičkog turizma te postaje privlačna destinacija za domaće i strane investitore, tako da se u narednim godina očekuje ekspanzivni razvoj.

Nautički turizam zapravo predstavlja kretanje turista u plovilima po moru ili rijekama, uključujući njihovo pristajanje u lukama za nautički turizam i neophodnu infrastrukturu potrebnu za njihov prihvata i opsluživanje. Kružna putovanja, kao segment nautičkog turizma, nude mogućnost da se u kratkom vremenu obiđe više destinacija i obogati sadržaj putovanja.

Nautički turizam se može definisati kao skup aktivnosti i odnosa koji su uzrokovani boravkom turista nautičara u lukama nautičkog turizma i plovidbom na ličnim, iznajmljenim ili tuđim plovnim objektima radi rekreacije, sporta ili razonode.¹

¹ Luković, T., (2007): Nautički turizam definiranje i razvrstavanje, *Ekonomski pregled*, 58 (11) 692

2. NAUTIČKI TURIZAM U CRNOJ GORI

Nautički turizam je danas dostigao masovne razmjere u svim razvijenim krajevima svijeta, posebno u Evropi i SAD. Trenutno u raznim pomorskim zemljama svijeta razmješteno je i plovi oko 150 miliona plovila nautičkog turizma (jahte, jedrilice, motorni čamci). U isto vrijeme u nautički turizam aktivno je uključeno, radi rekreacije, psihosomatskog uravnoteženja i zdrave razonode, preko petsto miliona ljudi. Iskustva u svim razvijenim turističkim zemljama u svijetu pokazuju da ni u jednoj regiji uz toplu mora ne može biti intenzivnog i uspješnog turističkog prometa bez učešća i razvoja nautičkog turizma.²

Turistički promet na moru, bez obzira na sve druge turističke vrijednosti i pogodnosti, ostaje hendikepiran, ako ga ne prati i odgovarajuća savremena nautička ponuda i infrastruktura. Počeci plovidbe radi zabave, rekreacije i sporta obilježeni su regatama po nizozemskim kanalima već u 16. vijeku. Nautički turizam se kao oblik savremene turističke aktivnosti počeo razvijati u 19. vijeku. Intenzivnija izgradnja specijalizovanih luka za vez čamaca i jahti i boravak njihovih posada započela je u 20. vijeku. Za takve je luke, njihove uređaje i opremu, Udruženje konstruktora motora i brodova iz New Yorka 1928. godine upotrijebilo pojam marina, koji od tada postaje međunarodno priznat i korišćen naziv za osnovne objekte nautičkog turizma, specijalizovane luke u kojima se osim vezova, uređaja, opreme i usluga održavanja plovila, njihovim korisnicima-nautičarima nudi i sve veći broj različitih turističkih usluga smještaja, ishrane, razonode, zabave, sporta i sl.³

Crnogorska literatura oskudijeva temama koje su vezane za nautički turizam. To bi zapravo trebalo da stimuliše sve veću naučnu i istraživačku aktivnost u ovoj oblasti, jer, razvoj nautičkog turizma može značajno da poboljša konkurentsku sposobnost Crne

² Luković, T. (2007): Nautički turizam – definicije i dileme "Naše more" 54(1-22 2)

³ Dulčić, A. (2002): Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma, Split

Gore kao destinacije nautičkog turizma na regionalnom i globalnom turističkom tržištu. Ono što je evidentno, su očekivanja da u Crnoj Gori nautički turizam makar djelimično zamijeni nekadašnju uspješnu pomorsku djelatnost, koja je decenijama bila prioritarna u strateškom pogledu razvoja Crne Gore kao mediteranske destinacije. Smatra se da su prirodni potencijali Crne Gore idelani za razvoj nautičkog turizma, koji prema ostvarenim prihodima svuda u svijetu predstavlja unosan oblik turizma.⁴

Crna Gora je dominantno receptivna zemlja u nautičkom turizmu. Rezultati istraživanja o korisnosti razvoja nautičkog turizma na našim prostorima ističu pozitivne efekte, od kojih su najvažniji prihod od lučkih taksi, naknada i usluga, kao i prihod od potrošnje posjetilaca u našoj zemlji. Ona je pozicionirala nautički turizam po uzoru na susjedne pomorske države Hrvatsku i Italiju, kao djelatnost od strategijskog interesa. Istraživanjem osnovnih resursa crnogorskih marina u koje se ubrajaju prije svega kadrovski potencijali, vrste i cijene osnovnih lučkih usluga, njihova promocija i distribucija, prirodne i druge karakteristike koje čine njihov nautički imidž, dovode do zaključka da postoje značajna kadrovska ograničenja, koje često uslovljava sezonski karakter dolaska, privezivanja i čuvanja brodića.⁵

Nautički turizam zauzima značajno mjesto, kao i da se u svim mediteranskim zemljama u zadnjih nekoliko godina bilježi rast broja turista koji se opredjeljuju za ovaj vid turizma. Crna Gora se pozicionirala kao turistička destinacija, koja uz veliko prirodno bogatstvo i značajno kulturno-istorijsko nasleđe može da postane lider u ovom vidu turizma.

Nautički turizam predstavlja još jedan dio slagalice u realizovanju strategije razvoja turizma Crne Gore i crnogorske turističke ponude.⁶

⁴ Delibašić, M., (2013): Specifičnosti i mogućnosti razvoja nautičkog turizma u Crnoj Gori na primjeru „MC marine Budva“, *Economics & Economy*, Vol. 1, No. 2

⁵ Luković, T., Šamanović, J., (2007); *Management i ekonomika nautičkog turizma*, Dubrovnik-Split

⁶ <http://nautickiturizamucg.blogspot.com/>

2.1. POJAM I PODJELA NAUTIČKOG TURIZMA

U zemljama koje imaju prirodno atraktivne obale mora i jezera, a takođe i rijekama pogodnim za sportska takmičenja i rekreativnu plovidbu, u posljednje se vrijeme razvija nautički turizam kao nova vrsta turizma. Okeani, mora, jezera i rijeke nijesu samo, ogromna vodena prostranstva koja zauzimaju preko najveći dio ukupne zemljine površine, već predstavljaju jedan od bitnih elemenata razvoja privrede zemalja koje posjeduju ova prirodna bogatstva.⁷

Turizam na vodi je nastao kao masovni fenomen nakon Drugog svjetskog rata. U praksi su prisutni i drugi nazivi za ovu, posebnu, vrstu turizma, kao što su: maritimni, primorski i jahting turizam, zabavna navigacija, pomorsko-sportska plovidba i drugi. Sam naziv „nautički turizam“ upućuje i podsjeća na temeljni sadržaj i način zadovoljavanja turističkih potreba učesnika ove vrste turizma, pa ima određenu prednost u odnosu na druge nazive.⁸

Nautički turizam, u odnosu na kupališni i druge vrste turizma, razlikuje po specifičnim uslugama, koje se turistima-nautičarima pružaju u lukama nautičkog turizma i plovnim objektima.⁹ Kada je riječ o podjeli nautičkog turizma postoji više kriterija po kojima se nautički turizam može podijeliti na određene podvrste. Najrelevantniji su veličina plovila, vlasništvo broda, motiv plovidbe i dr. S obzirom na to dijelimo ih prema veličini plovila na veliki ili brodski nautički turizam i mali nautički turizam, prema vlasništvu plovila na nautički turizam u vlastitom ili klupskom plovilu, nautički turizam u unajmljenom plovilu na određeno vrijeme, prema motivu plovidbe na rekreacijski nautički turizam, sportski nautički turizam i ribolovni nautički turizam, kao i prema

⁷ Kasimoglu, M., (2012): Visions for Global Tourism Industry- Creating and Sustaining Competitive Strategies

⁸ Šamanović, J., (2002): Nautički turizam i management marina, Split

⁹ Cooper, C. Tourism: (2006): Principles and Practice, 3rd edition, PrenticeHall, London

organizaciji plovidbe na nautički turizam individualnog tipa organizacije i nautički turizam grupnog tipa organizacije.¹⁰

Sa stanovišta područja plovidbe i značenja u nautičkom turizmu on se dijeli na:

- veliki nautički turizam - plovidba u većim plovnim objektima – okeanska krstarenja, krstarenja u zatvorenim morima, cruising, duži izleti, charteri,
- mali nautički turizam ili zabavna navigacija - jahte, jedrilice, sportski čamci, gliseri, i sl.).¹¹

Sa stanovišta organizacije plovidbe razlikujemo ove podvrste nautičkog turizma:

- individualni,
- grupni – masovni i
- nautički turizam u konvojima.

Nautički turizam se takođe može podijeliti prema ambijentu na:

- nacionalni,
- međunarodni,
- obalni,
- prekomorski,
- u zatvorenim morima i
- na unutrašnjim vodama (rijekama i jezerima).

Vrste nautičkoga turizma prema motivu plovidbe su:

- izletnički,
- krstarenje,
- jedrenje,

¹⁰ Dobre, R., (2005): Osnove turizma (teorija i praksa), skripta, Visoka škola za turistički menadžment, Šibenik

¹¹ Hitrec, T., (1995): Turistička destinacija: pojam, razvitak, koncept, Turizam br.3-4, Zagreb

- plovidba radi sporta i razonode,
- podvodna plovidba,
- kombinovani i brzi turistički prevoz.¹²

Veliki ili brodski nautički turizam uglavnom se javlja u vidu kružnih putovanja i izleta, kao i pružanja ugostiteljskih usluga smještaja, prehrane, pića na brodu privezanom uz obalu na određeno vrijeme i u određenim okolnostima. Mali nautički turizam je karakterističan po različitim vrstama manjih plovila kao što su jedrilice, gliseri, jahte, čamci i druga plovila za zabavu, sport i rekreaciju. Realizuje se u vidu zabavne navigacije i sportsko-rekreativnog nautičkog turizma.¹³ Zbog niskog nivoa nautičkog obrazovanja turista nautičara, sve češće se na zahtjev unajmljivača nude skiperi.

Marine su komercijalno najvažnije luke nautičkog turizma. Teško je pronaći konkretne podatke o veličini, tipu i kapacitetu marina u Evropi, jer ne postoji profesionalno udruženje koje bi prikupljalo, obrađivalo, istraživalo i objedinjavalo podatke. Evropa ima oko 4,400 marina u slanoj vodi, među kojima više od 1,600 su visoko kvalitetne sa 400.000 vezova koji zadovoljavaju najviše standarde. Ako uzmemo u obzir oko još 600 marina na slatkim vodama procjenjuje se kako Evropa ima više od 5.000 marina sa više od 500.000 vezova. Procjenjuje se kako marine kreiraju profit od 60 milijardi eura, prihodom od vezova i popratnih objekata.¹⁴

2.2. FAKTORI RAZVOJA NAUTIČKOG TURIZMA

Faktore razvoja nautičkog turizma dijelimo na objektivne ili osnovne i subjektivne ili iracionalne. U objektivne spadaju urbanizacija, slobodno vrijeme, uticaj rasta društvenog

¹² Vukonić, B., (1995): Smisao i objašnjenje pojma turistička destinacija, Turizam, br.3-4, Zagreb

¹³ Luković T.: Nautical Tourism and Its Function in the Economic Development of Europe, poglavlje u knjizi Kasimoglu M.: Visions for Global Tourism Industry- Creating and Sustaining Competitive Strategies, 2012

¹⁴ Ibid

dohotka i njegova raspodjela, nivo lične potrošnje, obrazovanje i kultura, razvijenost nautičke turističke ponude, prirodni uslovi, društveni faktori i zakonodavna regulativa i pravni propisi u nautičkom turizmu. S druge strane, u subjektivne faktore spadaju moda, sklonost oponašanju drugih, turistička propaganda i informativna služba i izložbe, saloni i sajmovi nautike.

Osim faktora koji utiču na razvoj turizma, za razvoj nautičkog turizma moraju postojati odgovarajući faktori, i to, kako na strani potražnje, tako isto na strani ponude.¹⁵ Nautički turizam kao i drugi oblici turističkog prometa javlja se u trenutku kada za to postoje društveni, ekonomski i tehničko-tehnološki uslovi. Na razvitak nautičkog turizma u nekoj zemlji, osim faktora koji utiču na razvitak turizma, veliki uticaj imaju faktori koji se mogu svrstati na fakore koji proizilaze iz određenog nivoa privrede, faktore koji proizilaze iz nivoa razvoja turizma i faktore koji proizilaze iz određenog nivoa razvoja društva.¹⁶ Nautički turizam, kao oblik turističke potražnje, a i ponude, logična je posljedica sveukupnog privrednog razvoja u svijetu.

Privredni razvoj s jedne strane uslovljava stvaranje slobodnih finansijskih sredstava za kupovinu plovila i slobodnog vremena za plovidbu, što je temeljna pretpostavka za nastanak nautičko-turističke potražnje. S druge strane, povećanjem industrijalizacije, urbanizacije i zagađenja životne sredine, popraćeno je, ne samo većim intenzitetom rada na radnom mjestu, nego većim ili manjim stepenom psihološkog stresa i raznih drugih oboljenja. Pojavom plastičnih masa i novih metoda građenja, plovila za sport i razonodu su postala jeftinija i pristupačna za sve šire slojeve društva. To je stvorilo pretpostavke za nastanak i dinamičan razvitak nautičkog turizma.

S druge strane, faktori razvoja nautičkog turizma na strani turističke ponude uslovljavaju da se te potrebe ostvare. Primjena ovih postavki na razvoj nautičkog turizma govori da

¹⁵ Cooper, C. Tourism: (2006): Principles and Practice, 3rd edition, PrenticeHall, London

¹⁶ Ibid

nisu dovoljna samo odgovarajuća, slobodna novčana sredstva za kupovinu plovila, psihofizička potreba da se plovi, moda da se plovi, tehnološki napredak u izgradnji plovila, fond slobodnog vremena za plovidbu, stepen razvoja turizma i slično, već i turistička ponuda, koju obuhvata, kako prirodne i antropogene atraktivne uslove, tako i ponudu odgovarajućih nautičko-turističkih privatnih, rekreativnih i drugih sadržaja i usluga.

Ponuda privatnih, rekreativnih i drugih sadržaja i usluga ima važnu ulogu pri formiranju nautičko-turističke ponude i ona omogućava boravak i plovidbu nautičara izvan mjesta boravka. U nautičko-turističku ponudu spadaju gotovo sve privredne djelatnosti i razne neprivredne aktivnosti, koje učestvuju u formiranju nautičkog proizvoda.¹⁷

2.3. TRENDOVI RAZVOJA MEĐUNARODNOG TURIZMA I NJIHOV UTICAJ NA TURIZAM CRNE GORE

Turizam predstavlja izuzetno važnu komponentu nacionalne ekonomije. Sektor je čiji se značaj ne može precizno kvantifikovati upravo zato što je povezan sa skoro svim aspektima društva. Jedna od osnovnih funkcija turizma je što direktno i indirektno utiče na rast bruto domaćeg proizvoda. Uporedo sa jačanjem njegovog ekonomskog aspekta podstiče se zapošljavanje, utiče na otvaranje novih radnih mjesta što se odražava na poboljšanje opšteg životnog standarda.¹⁸

Na jedinstven način podstiče razvoj nekih od komplementarnih djelatnosti i doprinosi ukupnom BDP-u. S obzirom na postojeće potencijale, posebno prirodne, i dosadašnji nivo razvijenosti turističke privrede, kao i stratešku usmjerenost razvoja Crne Gore kao ekološke države, turizam predstavlja jednu od najperspektivnijih djelatnosti u budućem ekonomskom razvoju Crne Gore. Stoga se može preko bruto domaćeg proizvoda, bruto

¹⁷ Luković, T., (2007): Nautički turizam definiranje i razvrstavanje, *Ekonomski pregled*, 58 (11) 692

¹⁸ Đuranović, M., Radunović, M., (2011): Analiza efekata turizma na bdp, zaposlenost i platni bilans Crne Gore, Centralna banka Crne Gore, Podgorica

dodate vrijednosti, zaposlenosti, prihoda od turizma objasniti kako se uticaj turizma mijenjao tokom određenog perioda i na koji način je podsticao razvoj ukupne ekonomije. Sve ovo ne umanjuje kvalitet niti značaj ovog parametra, ali upućuje na mogućnost boljeg i obuhvatnijeg obračuna, kao i angažovanje svih koji mogu doprinijeti poboljšanju statistike turizma.

Turizam je veoma osjetljiv na ekonomske fluktuacije i u velikoj mjeri zavisi od nivoa raspoloživog dohotka. Trenutne male stope rasta u svjetskoj ekonomiji, recesija i povećana nezaposlenost u nekim zemljama negativno utiču na turizam.¹⁹ Turizam je dinamična kategorija koja se kontinuirano razvija u svijetu. Međunarodni turizam predstavlja značajan dio međunarodne ekonomije, što pokazuju podaci o kretanjima u ovoj oblasti. Za sektor turizma se može reći da predstavlja jedan od faktora rasta svjetske ekonomije i najveću izvoznu industriju. Izražena je heterogenost turizma, jer sam sektor predstavlja složen sistem koji se sastoji od većeg broja podsistema.²⁰

Takođe, turizam predstavlja globalnu „silu“ za ekonomski i regionalni razvoj i glavnu industriju na globalnom nivou, a postaje i jedan od vodećih sektora u mnogim ekonomijama. Prema UNWTO-u, turizam doživljava kontinuirani rast u proteklih šest decenija i postaje najbrže rastući ekonomski sektor u svijetu. Od 1950. godine (kada međunarodna putovanja postaju pristupačnija široj javnosti) broj dolazaka je sa 25 miliona povećan na 277 miliona u 1980. godini, zatim na 438 miliona u 1990. godini odnosno 683 miliona u 2000. godini, da bi u 2008. godini broj dolazaka iznosio 919 miliona.²¹ Tokom krizne 2009. godine broj dolazaka je smanjen, ali u 2010. godini dolazi do ponovnog povećanja na oko 935 miliona. U 2011. godini se očekuje nastavak rasta u

¹⁹ Unković, S., Zečević, B., (2009): *Ekonomika turizma*, Ekonomski fakultet, Beograd

²⁰ Đuranović, M., Radunović, M., (2011): *Analiza efekata turizma na bdp, zaposlenost i platni bilans Crne Gore*, Centralna banka Crne Gore, Podgorica

²¹ Market trends, Competitiveness and Trend in Tourism Services Section, UNWTO.

sektoru turizma, ali sporijim tempom. Prema projekciji UNWTO, broj međunarodnih dolazaka turista će se povećati za oko 4-5%.²²

2.4. UTICAJ TEHNOLOGIJE NA RAZVOJ TURIZMA

Informacione tehnologije imaju ključan uticaj na moderno društvo i zato se slobodno može reći da mi živimo u informatičkom dobu. Načini razmjene i prenosa, kao i količina najrazličitijih informacija danas su veći nego ikad prije. Informacione tehnologije su danas sastavni dio života u takvoj mjeri da je praktično nezamislivo funkcionisanje bilo kojeg dijela naše egzistencije bez njih. Poslovanje, komunikacije pa i svakodnevni život se oslanjaju na pogodnosti koje nude različite oblasti korišćenja računara i odgovarajućih tehnologija.

Razvoj računara i programa, a u isto vrijeme sve složeniji zahtjevi od strane krajnjih korisnika računarskih tehnologija, usloveli su pojavu velikog broja različitih rješenja namijenjenih poslovnoj primjeni. Osnovni cilj ovih vrlo različitih rješenja je unaprjeđenje poslovanja. Razvoj konkurencije i slaba globalna ekonomija izazivaju potrebu da se analizira proces poslovanja - što uključuje strukturu organizacije i kadrove. Cilj je da se postigne više sa manje vremena i sa manje ljudi. Ono što očekujemo da postignemo je: povećanje produktivnosti, bolju podršku kupcima i kraće vrijeme do tržišta, odnosno - prednost na tržištu. Međutim, da bismo ostvarili ovakve ciljeve, potrebno je da: uvedemo ravniju upravljačku strukturu i decentralizujemo donošenje odluka.

Upotreba informacionih tehnologija ima sve veću upotrebu u formiranju novih proizvoda i usluga. Njena glavna uloga je u mijenjanju poslovnih odnosa, kao i poboljšanju poslovnih aktivnosti unutar preduzeća. Novi oblici informacionih usluga

²² Policy and Practice for Global Tourism, UNWTO, Madrid 2011

(elektronsko naručivanje, kupovanje na daljinu, itd.) omogućavaju sprovođenje kvalitetne poslovne politike preduzeća.²³

Kako internet omogućava brz i neograničen pristup bilo kojoj vrsti informacija, bilo gdje u svijetu, industrija putovanja i turizma je postala jedan od glavnih sektora koji ima koristi od informacionog doba. Masovni turizam je zamijenjen odmorima napravljenim po mjeri putnika. Ovaj trend je sasvim razumljiv i povećava broj ljudi koji su posjetili različite zemlje, imali različita iskustva i konstantno tragaju za nečim novim. Prema analizama WTO (Svjetske Trgovinske Organizacije) turizam ide u pravcu širenja na avanturistička putovanja, krstarenja, eko turizam i kulturni turizam.²⁴

3. SPECIFIČNOSTI I MOGUĆNOSTI RAZVOJA NAUTIČKOG TURIZMA

Na samom početku je bilo riječi u vezi sa specifičnostima nautičkog turizma koje se odnose na preovlađujuću dužinu trajanja ovakve vrste turističkih kretanja, kao i na učesnike istih. Radi se o činjenici da turistička kretanja u nautičkom turizmu prosječno traju znatno duže od uobičajenog putovanja tokom godišnjeg odmora prilikom odlazaka na more, koji traju najčešće deset dana. Kada je riječ o krstarenjima, kao osnovnom vidu nautičkog turizma, onda treba istaći da ovakva kretanja mogu trajati trideset i više dana.

U tom smislu potrebno je izdvojiti slobodno vrijeme za realizaciju takvih aktivnosti, što za najveći dio radno sposobne populacije nije moguće.²⁵ Ukoliko se specifičnosti objekata nautičkog turizma posmatraju u smislu realizacije procesa kretanja i boravka u okviru ove vrste turizma zapravo se stvara uvid u suštinu problema njegove specifičnosti. Dakle, kada je nautički turizam u pitanju treba reći da se proces putovanja i

²³ Minić, S., Vorkapić, M., Kreclj, D., (2010): Analiza i poboljšanje poslovnih aktivnosti upotrebom informacionih tehnologija

²⁴ <https://es.scribd.com/doc/24900417/41/Dvije-strategije-razvoja-turizma-Crne-Gore>

²⁵ Godfrey, K. and Clarke, J. (2000): The Tourism Development Handbook: A Practical Approach to Planning and Marketing, Thomson Learning, London.

boravka skoro u potpunosti preklapaju i da samo putovanje u stvari predstavlja vid turističkog boravka na destinaciji. U tom smislu prevozno sredstvo je u isto vrijeme i destinacija, odnosno objekat u kome se realizuju različite vrste usluga, ali prije svega ugostiteljska usluga smještaja i ishrane. Ovakve vrste objekata se u hotelijerskoj praksi nazivaju nekarakterističnim ugostiteljskim objektima za smještaj, prije svega što su najčešće ugostiteljske usluge komplementarne u odnosu na uslugu prevoza, pa se i ovakvi ugostiteljski objekti smatraju komplementarnim.²⁶

Sa druge strane ugostiteljska usluga ishrane se takođe u najvećoj mjeri realizuje na plovnim objektima, kao niz drugih usluga vezanih za razonodu i rekreaciju, pa se pomenuti objekti nautičkog turizma često nazivaju plovećim hotelima.

Važno je napomenuti da pružanje usluga smještaja u netipičnim prostorno-funkcionalnim uslovima, utiče na specifičnosti u pogledu uređenja i opreme određenih vrsta saobraćajnih sredstava. Radi se o drugačijim standardima u pogledu dimenzija ležaja, površine kabina, elemenata minimalne opremljenosti, koji se razlikuju od standarda koji postoje kada su u pitanju klasični ugostiteljski objekti. Ugostiteljska usluga smještaja u saobraćajnim sredstvima je sve više zastupljena, pa stoga sve više i usavršava u tehničko-tehnološkom i organizaciono-kadrovskom smislu.

Komfor, ekskluzivnost, sigurnost, mogućnost pružanja kompletne ugostiteljske usluga ishrane, u uslovima traženja i pronalaženja sve atraktivnijih oblika putovanja i prevazilaženja granice između mobilne i stacionarne faze turističkih kretanja, ostavljaju prostor za dalji razvoj i unaprjeđenje kvaliteta usluga u ovom domenu.²⁷ Nautički turizam bi trebalo da ispunjava četiri osnovna kriterijuma selektivne turističke vrste, i to: tržišnu prepoznatljivost, troškovnu poziciju u strukturi troškova nautičara, dodatnu

²⁶ Kosar, Lj. (2002), *Hotelijerstvo – teorija i praksa*, Viša hotelijerska škola, Beograd

²⁷ Ibid

tražnju nautičara, koja se izdvaja iz klasičnog oblika turizma, a realizuje se kroz dodatnu ponudu nautičkog turizma i statistički obuhvat.

Osnova strategijskog planiranja sastoji se u donošenju dugoročnog i sveobuhvatnog plana, kojim se teži poboljšanju trenutne tržišne pozicije, ili u najmanju ruku održavanju postojećeg nivoa. S obzirom da je turizam dinamičan fenomen, strategijskom planiranjem u turizmu se nastoji postići određeni razvoj. Ipak, zbog specifičnosti turizma, odnosno zbog različitosti destinacija, svaka od njih će različito reagovati na razvoj u turizmu²⁸. Iz tog razloga, strategijsko planiranje u turizmu predstavlja sveobuhvatan proces, kojim se moraju uzeti u obzir karakteristike destinacije, među kojima se razlikuje: infrastrukturna razvijenost, razvijenost aktivnih nosilaca turističke politike, prostorna udaljenost destinacije, nivo turističke razvijenosti domicilnog stanovništva, razvijenost turističkog sistema i izvori turističke ponude.

3.1. ZNAČAJ NAUTIČKOG TURIZMA

Turistički fenomen već je davno transformiran u ozbiljnu društveno-ekonomsku djelatnost, koja zadire gotovo u sve sfere društveno ekonomskog života pojedinih područja. Turizam brzo i nepovratno mijenja ekonomsku i socijalnu sliku svijeta. Prema istraživanjima doprinos turizma u bruto-nacionalnom proizvodu u turističkim zemljama iznosi od 6 do preko 10%. Kroz nautičko-turističko tržište potražnje, podstiče se razvoj drugih privrednih grana i djelatnosti i pomoću nautičkog turizma, koriste se i naplaćuju prirodne atraktivnosti i drugi raspoloživi nautičko-turistički resursi. Dolaskom i boravkom nautičara u akvatoriju i marinama, brojna neprivredna dobra i djelatnosti recepcijske zemlje pretvaraju se u izdašne privredne resurse, koji bez nautičkog turizma, ne bi uopšte ili bi u znatno manjem obimu bili komercijalizovani. Kroz potrošnju

²⁸ Godfrey, K. and Clarke, J. (2000), *The Tourism Development Handbook: A Practical Approach to Planning and Marketing*, Thomson Learning, London.

nautičara ostvaruju se brojni neposredni i posredni učinci na pojedine privredne subjekte i na privredu zemlje u cjelini.²⁹

Neposredne koristi od potrošnje nautičara imaju privredni subjekti koji neposredno prodaju proizvode ili usluge nautičarima, kao što su luke nautičkog turizma, koje prodaju nautičko-turističke usluge nautičarima, turistička, turističko-ugostiteljska i trgovinska preduzeća, uslužne radnje i drugi subjekti koji pružaju usluge nautičarima i brodograđevna i brodarska preduzeća, kao i radnje koje proizvode i prodaju plovila, vrše njihov remont i popravke, servisiraju i održavaju plovila nautičara i pružaju druge različite usluge.

Savremena marina je temeljni oblik luke nautičkog turizma. Ona je vrlo kompleksan objekt nautičko-turističke receptive, u kojoj se nautičarima nudi i realizuje čitav niz usluga, nautičkog, sportskog, rekreativnog i zabavnog karaktera. Kapital uložen u izgradnju marina ima veću stopu profitabilnosti od onog uloženog u druge vrste turizma.³⁰ Najpovoljniji efekti od nautičkog turizma postižu se u organizovanom charteru, tj. unajmljivanju brodova nautičarima kojima više odgovara plovidba u iznajmljenom nego u vlastitom plovilu.

U nautičkom turizmu realizuju se brojne ugostiteljske, trgovinske i druge slične usluge. Zato se u lukama nautičkog turizma otvaraju brojni ugostiteljski i trgovinski objekti i različite radnje. Nautički turizam može povoljno uticati na razvoj brodograđevinskih preduzeća (posebno male brodogradnje), industrije, ukoliko su u funkciji proizvodnje i održavanja plovila i opreme za potrebe nautičkog turističkog turizma.³¹ Osim prodaje plovila, sve češće se grade brodovi za charter. U posljednje vrijeme sve je veća potražnja

²⁹ Godfrey, K. and Clarke, J. (2000), *The Tourism Development Handbook: A Practical Approach to Planning and Marketing*, Thomson Learning, London.

³⁰ Ibid

³¹ Godfrey, K. and Clarke, J. (2000), *The Tourism Development Handbook: A Practical Approach to Planning and Marketing*, Thomson Learning, London

za većim i luksuznijim plovilima, kao što su brodovi za krstarenja i izlete i luksuzno opremljene jahte.³²

Izgradnja marine i drugih nautičko-turističkih sadržaja može pozitivno da utiče na opštu komunalnu opremljenost lokalne sredine i povećati broj i kvalitet različitih usluga. Sve to može doprinijeti profitiranju turističke ponude i turističkom imidžu mjesta, odnosno užeg ili šireg područja. Isto tako, marina dobro uklopljena u postojeće urbanističke sadržaje, može biti novi element turističke atrakcije. Posebnu ulogu nautički turizam ima na području zapošljavanja radno-aktivnog stanovništva. Nautičko-turističko tržište obuhvata nautičko-turističku ponudu i potražnju. Prosječna potrošnja nautičara, kao pripadnika višeg i srednjeg društvenog sloja, veća je nego turistička potrošnja u klasičnom kupališnom turizmu.³³

4. MARINE I FUNKCIJE MARINE

Marina je dio akvatorije i obale posebno sagrađen i uređen za pružanje usluga veza, čuvanja i održavanja plovnih objekata te smještaja i opsluživanja turista - nautičara u plovnim objektima ili u smještajnim objektima marine. Marina je specijalizovana turistička luka uz prirodno ili vještački zaštićene vodne površine (mora, jezera, rijeke i kanali), osposobljena za prihvata, snabdijevanje i opsluživanje nautičara, te za prihvata, snabdijevanje, čuvanje, održavanje i opremanje plovila na vezu i mogućnošću korištenja plovila u svakom trenutku.

Brodomarine, kao servisne ustanove, dopunjavaju cjelinu nautičke infrastrukture. Marine, kao faktor nautičkog turizma, predstavljaju veoma važan i ograničavajući faktor

³² Luković, T., (2007): Nautički turizam definiranje i razvrstavanje, *Ekonomski pregled*, 58 (11) 692

³³ Godfrey, K. and Clarke, J. (2000), *The Tourism Development Handbook: A Practical Approach to Planning and Marketing*, Thomson Learning, London

u njegovom razvoju. Francuska je prva evropska zemlja koja je uočila značenje novog masovnog fenomena - nautičkog turizma, pa je planski, svjesna svojih prirodnih i radom stvorenih vrijednosti, potpomogla izgradnju brojnih marina za prihvat sve veće turističke flote. Marina, kao osnovni objekt nautičkog turizma, razvijena je i uređena tako da u sebi sjedinjuje više društvenih, rekreacionih, uslužnih, trgovačkih i administrativnih djelatnosti, namjenjenih da zadovolje potrebe njenih posjetilaca.

Savremene marine mogu se podijeliti po nekoliko kriterijuma na određene vrste i to:

- S obzirom na položaj vodenog dijela u odnosu na kopno može biti otvoreni, poluuvučeni, uvučeni i potpuno uvučeni tip marine.
- Prema tipu izgradnje i nivou opremljenosti razlikuje se američki, evropski i mediteranski tip marine.
- Prema odnosu vlasništva marine mogu biti privatne, komunalne i javne.
- U odnosu na lokaciju marine se dijele na morske, jezerske i riječne.

Marina je međunarodni pojam koji označava specijalizovanu turističku luku na obali mora, rijeka, kanala i jezera. U Zapadnoj Evropi marine se često nazivaju i lukama za jahte, a imenom i djelatnošću su vezane za određeni nautički ili sportski klub. Marina je osnovni objekat nautičkog turizma, dakle skup objekata, uređaja i opreme na vodenoj i kopnenoj površini koji služe potrebama nautičkih turista. Marine su dobro zaštićene luke, privlačno uređene i dovoljno opremljene za smještaj manjih plovnih objekata i za njihovo održavanje, one su ujedno sastajalište vlasnika i korisnika tih objekata.³⁴

Obim pojedinih djelatnosti u marini zavisi od njene lokacije, prirodnim i radom stvorenih uslova, saobraćajnih veza, planiranih ciljeva i ekonomskih mogućnosti. Iz djelatnosti koje se odvijaju u marini proizlaze njene osnovne funkcije i to boravak plovila, održavanje

³⁴ Pomorska enciklopedija, Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb 1978.godina

plovila, opsluživanje plovila koja dolaze morem, opsluživanje plovila koja dolaze kopnom, čuvanje plovila, boravak nautičkih turista i opsluživanje nautičkih turista.

4.1. IZGRADNJA MARINA I NJIHOV ZNAČAJ ZA NAUTIČKI TURIZAM

Pojam nautičke turističke luke obuhvata: turističke luke različitog tipa, namjene i veličine, vezove uz obalu, sidrišta privremena skloništa, zimovališta, skladišta, radionice za plovila, brodogradilišta, servisne radionice, parkirališta, istezališta, dizalice trgovinsku infrastrukturu. Nautičke turističke luke mogu se podijeliti prema uslugama i funkcijama ponude na:³⁵

- Marine – luke s pretežnom namjenom zimovanja i popravka. Služe za smještaj većih plovila koja je teško dopreмати kopnenim putem. Ove luke su orjentisane na pružanje usluga plovilima čiji je radijus kretanja velik te je jako važna njihova opremljenost.
- Luka, lučica ili marina za tranzitni promet je mjesto za pristajanje plovila koja se zadržavaju na ograničenoj udaljenosti od svoje baze. Ova kategorija luka je najtraženija. Mora raspolagati većom površinom, dijelom natkrivenom, za smještaj plovila izvan sezone.
- Male turističke luke ili lučice služe za prihvat plovila masovnog nautičkog turizma koji dolazi kopnom. Posjeduju jednostavnu opremu a posjećene su samo u vrijeme sezone.
- Mješoviti tip nautičke luke – nastaje prilagođavanjem luke, lučice ili marine klijenteli koja tu boravi.³⁶

Marina je posebna vrsta luke nautičkog turizma, koja u posebno uređenom i opremljenom vodenom i kopnenom prostoru i objektima, osim usluga veza i smještaja plovila, nudi brojne druge pomoćne i dodatne sadržaje i usluge koje su u stanju zadovolji

³⁵ Šamanović, J., (2002): Nautički turizam i menadžment marina, Split

³⁶ Šamanović, J., (2002): Nautički turizam i menadžment marina, Split

ti probirljive zahtjeve i želje suvremene nautičko – turističke potražnje.

U Evropi se obično grade marine kapaciteta 300 do 500 vezova. Kod formiranja vezova u akvatoriju, koriste se fiksni ili čvrsti i pontonski ili plivajući gatovi, na kojima se ugrađuju priključci za struju, vodu i telefon.

Uloga marina u razvitku nautičkog turizma je velika. One predstavljaju bitni ali i ograničavajući faktor razvitka nautičkog turizma. Zbog relativno teškog pronalaženja veza, brod je lakše kupiti nego mu osigurati vez. Zato je veća dinamika rasta broja plovila nego broj vezova u svijetu. Iako je smještaj plovila u marini skuplji u odnosu na druge oblike, vlasnicima pruža dodatna zadovoljstva i skrivene uštede. Zbog znatnog udjela u privredi i ukupnoj ekonomiji, a posebno zbog izgradnje kapaciteta potrebnih za njegovu realizaciju na neiskorištenim morskim i obalnim resursima, nautički turizam privlači sve veću pažnju u cijelom svijetu.

Luke nautičkog turizma postaju mjesta realizacije tog segmenta turizma. Radi toga je neophodno obratiti pažnju na njihovo pozicioniranje. Lokacija za izgradnju marine mora se pažljivo odabrati kako bi zadovoljila sadržaje koji će joj omogućiti kvalitetan razvoj sa jedne strane, i usuglašavanje tih aktivnosti sa stvarnim mogućnostima održivosti prirodnog potencijala, sa druge strane. Nautički turizam, svojom specifičnom aktivnošću i potrebom za prostorom oko obalnog ruba, odnosno u prostoru javnog morskog dobra, potencira probleme zaštite prirode, a uređenje prostora, s tim, postaje sve važnije.³⁷ Razvojem nautičkog turizma intenziviraće se izgradnja luka posebne namjene (luka nautičkog turizma), pri čemu može doći do negativnih promjena u prostoru, ako se nautički turizam sistemski ne planira. Da bi se pristupilo izgradnji marine za nautički turizam, potrebno je realizovati sveobuhvatne, naučno utemeljene i adekvatne pripremne radnje.

³⁷ Pomorska enciklopedija, Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb 1978.godina

5. ELITNE MARINE - PERSPEKTIVA DOMAĆEG TURIZMA

Crna Gora je prostorno mala, ali je bogata prirodnim komparativnim prednostima kao i kulturno-istorijskim znamenitostima, što je čini veoma intresantnom receptivnom turističkom destinacijom. Koliko je turizam kao privredna grana važan Crnoj Gori govori i podatak da prihodi od turizma u posljednje vrijeme premašuju predviđanja Svjetskog savjeta za putovanja i turizam, kao i ona definisana Ekonomskom politikom Vlade CG. Značaj turizma bio bi još upečatljiviji, ako bi se uzelo u razmatranje i sivo tržište. Jer i ono, iako u manjoj mjeri nego profesionalni turizam, doprinosi pozitivnim ekonomskim efektima i obezbjeđenju radnih mjesta u turizmu. Prema tome, turizam čini najvažniju privrednu granu Crne Gore, tim prije što je ona danas u svijetu prepoznata kao veoma atraktivna turistička destinacija.

Na tom polju Crna Gora se u relativno kratkom vremenu može dokazati i dostići međunarodni nivo kvaliteta usluga, pa i premašiti očekivanja kada je riječ o valorizaciji i zaštiti prirodnog bogatstva, održivosti i inovacijama. Njena budućnost je u razvoju turizma. Prirodni potencijali Crne Gore su idealni za razvoj nautičkog turizma. S jedne strane izlazi na jadransko-mediteranski prostor, a s druge strane je okrenuta Srednjoj Evropi. U nautičkom turizmu, segmentu turističke ponude kojeg karakteriše luksuz, očituje se rastući renome Crne Gore. Kao specifični oblik turizma, nautički turizam je obilježen kretanjem turista plovilima po moru, jezerima ili rijekama, uključujući njihovo pristajanje u luke nautičkog turizma i obuhvata svu infrastrukturu luka potrebnu za prihvatanje nautičkih turista. Prema prihodima koji se ostvaruju takvim kretanjima, nautički turizam je jedan od unosnijih oblika turizma za turistički receptivnu zemlju, pa svakako i Crnu Goru.

Ključni faktor prilikom donošenja odluka o izgradnji ili proširenju luka za nautički turizam, kao i ostalih sadržaja u njihovoj blizini, je uticaj na životnu sredinu i njena

maksimalna zaštita. Razvojem dopunskih sadržaja (sport, rekreacija, zabava...) u lukama nautičkog turizma, koji kvalitetom i raznovrsnošću odgovaraju kvalitetu osnovnih smještajnih kapaciteta luke, obogatila bi se turistička ponuda i smanjila zavisnost turizma od ograničenih resursa „kupališnog“ turizma, koji kao turističku ponudu daje sunce i more. Razvoj dopunske ponude (unutar i van smještajnih objekata) u lukama nautičkog turizma neophodan je preduslov za povećanje iskorišćenosti smještajnih kapaciteta i povećanje prosječne potrošnje turista.

Saobraćajna povezanost, odnosno dostupnost marine, jedan je od veoma značajnih faktora ponude koji opredjeljuje korisnike jahting plovila za određenu destinaciju. Crna Gora, kada je u pitanju saobraćajna povezanost sa marinama, preko aerodroma u Podgorici, Tivtu i Dubrovniku, obezbjeđuje pristupačnost marinama, sa jednog od navedenih aerodroma, na udaljenosti od 100km, od ciljne marine. Opremljenost marina je u skladu sa njihovom kategorijom, a edukativnost zaposlenih od poslova koje obavljaju.

Nakon prelaska na elitni, Crna Gora orijentiše se ka nautičkom turizmu. Osim postojećih luka, tu su prisutne i nekoliko marina višemilionske vrijednosti, koje bi ovu državu mogle staviti u vrh ponude Mediterana. Zimsko sivilo ne mijenja situaciju, Crna Gora našla se na mapi Mediteranskog nautičkog turizma. Među prvima tivatska marina Porto Montenegro, koja se promovise od Londona do Singapura, trenutno sa 250 vezova, a za nekoliko godina 800.

6. MARINE OD ZNAČAJA U CRNOJ GORI

Crna Gora je dobroj poziciji za razvoj nautičkog turizma, jer ima veliki broj uvala, prirodnih zaklona u slučaju nevremena i veliki broj malih mjesta unutar prirodnih luka, prostor koji je međusobno dobro povezan, blizina lučkih psotrojenja ali i ostale sadržaje neophodne za razvoj nautičkog turizma. Vlada Crne Gore je usvojila Strategiju nautičkog

turizma prije nekoliko godina i odredila tačne lokacije izgradnje marina, poslije čega je urađena klasifikacija i priprema marina.³⁸

Uslovi za razvoj nautičkog turizma zavise od ukupnih društvenih uslova u svijetu, od privrednog razvoja i finansijskih sredstava. Faktori održivog razvoja nautičkog turizma na strani potražnje i na strani ponude su različiti. Kvalitet obale daleko je bolji od drugih glavnih konkurentskih država Mediterana, a to potvrđuje i broj plavih zastava na plažama i proglašenje Crne Gore ekološkom državom. Marina je osnovni objekt nautičkog turizma, a predstavlja skup objekata, uređaja i opreme na obali mora koji su u funkciji potreba nautičara i njihovih plovila. Lučke djelatnosti koje se obavljaju u marinama su prihvat, čuvanje i otprema plovila, pri čemu su prisutne sa svojim djelovanjem carinska, meteorološka, zdravstvena i radio služba.³⁹

Obala Crne Gore je svojim prirodnim, izgrađenim i umjetničkim aktivnostima, relativno rano privukla pažnju ove kategorije turista. Crna Gora je do skoro bila interesantna za posjetu turista iz ove kategorije, isključivo zbog atraktivnih prednosti i kulturnih resursa kojima raspolaže. Nakon izgradnje marine Porto Montenegro, Crna Gora je postala veoma atraktivna destinacija za boravak jahti što podrazumijeva višekratni dolazak njihovih vlasnika.⁴⁰

Organizacija marine traži efikasno upravljanje kako bi se oplodio uloženi kapital, a da pri tome nautičari budu zadovoljni pruženom uslugom u marini. Luke nautičkog turizma i marine predstavljaju kompleksno područje koje zahtijeva interdisciplinarno istraživanje.

Crne Gora je 2006. godine postala članica Međunarodne pomorske organizacije, IMO, čime se obavezala na naročitu pažnju u jačanju pravnog i administrativnog okvira u cilju

³⁸ Kovačić, M., (2003): Razvoj nautičkih luka u funkciji održivog razvoja nautičkog turizma, Pomorski zbornik, br.1

³⁹ <http://www.pobjeda.net/novine/#.U9Tv2UDDtVI>

⁴⁰ Pasinović, M., (2008): Održivi turizam u Crnoj Gori, Fakultet za turizam i hotelijerstvo, Bar

poboljšanja sigurnosti i bezbjednosti na moru od zagađenja i ekološkoj zaštiti u lukama, marinama i brodogradilištima. Marine su od naročitog značaja za turizam jedne zemlje, sastavni dio prirodnog bogatstva i smještene su u mjestima sa najboljim prirodnim zaklonom. Takođe, sigurnost je propisana i zakonima.⁴¹

U Crnoj Gori se počeo shvatati značaj jahting turizma za privredu kao i u ostvarivanju prihoda po osnovu prometa nautičkih plovila i turista. Učešće obale Crne Gore iznosi 0,65%, odnosno 46000km duge obale Mediterana, u čije 22 obalne države dolazi preko 200 miliona turista. Jedna priobalna država kao što je Crna Gora posjeduje sve karakteristike za razvoj nautičkog turizma, među kojima se ističu marine i luke jahting turizma. Ove vrste turizma pružaju usluge poput iznajmljivanja prostora za siguran vez plovnih objekata za razonodu i rekreaciju, prihvat i čuvanje plovnih objekata na moru ili kopnu, usluge snabdijevanja vodom, gorivom, namirnicama i drugim uslugama, uređenje i priprema plovnih objekata i druge vrste usluga.⁴²

Činjenica je da jahting turizam dostigao masovne razmjere u svijetu, posebno u SAD i Evropi. Trenutno, u raznim zemljama svijeta plovi oko 150 miliona nautičkih plovila, a takođe preko 500 miliona ljudi koristi usluge razonode i rekreacije ovih plovila. Iskustva turistički razvijenih zemalja pokazuju da je u svakoj regiji, uz topla mora najuspješniji nautički turizam. Crna Gora je relativno rano shvatila značaj jahting turizma kao i značaj resursa koji se valorizuju razvojem nautičkog turizma.⁴³

⁴¹ Kovačić, M., (2003): Razvoj nautičkih luka u funkciji održivog razvoja nautičkog turizma, Pomorski zbornik, br.1

⁴² Pasinović, M., (2004): Neke karakteristike globalnih turističkih kretanja u Boki Kotorskoj u drugoj polovini XX vijeka s posebnim osvrtom na opštinu Kotor - Zbornik radova turizam CG u drugoj polovini XX vijeka - Cetinje

⁴³ Pasinović, M., (2004): Neke karakteristike globalnih turističkih kretanja u Boki Kotorskoj u drugoj polovini XX vijeka s posebnim osvrtom na opštinu Kotor - Zbornik radova turizam CG u drugoj polovini XX vijeka - Cetinje

Mediteran je najposjećenija turistička regija svijeta sa brojnim kulturno istorijskim znamenitostima i to je zapravo kolijevka civilizacije i kulture na svijetu sa veoma pogodnom klimom. Prilikom izgradnje luke nautičkog turizma treba posebno voditi računa da se kvalitet vode u akvatoriju očuva, da se u blizini marine nalazi razvijena saobraćajna infrastruktura izpostojanje autobuskih stajališta ali i dovoljna površina vezana za kompleks marina. Luke nautičkog turizma i marine predstavljaju kompleksno područje koje zahtijeva određeno istraživanje.

U Crnoj Gori postoje sljedeće marine:

- Marina Bar,
- Marina Budva i
- Porto Montenegro

Izgradnja Marine u Baru označila je početak izgradnje infra i supra strukture za jahting plovila. Rekonstrukcija i sanacija operativne obale u Kotoru, završena je 1983. godine, i obezbijedila je infrastrukturu za prihvat jahti, kao i vezova za cjelishodni vez. U gradskoj luci Budva, izgrađena je infrastruktura za prihvat jahti, kao i za cjelogodišnji vez jahti. Može se slobodno reći da je napravljen veliki korak izgradnjom Marine Porto Montenegro koja sadrži sve potrebne sadržaje savremene marine čime je svrstana u red najboljih marina na Mediteranu.

Takođe treba napomenuti da su u izgradnji marine Porto Novi u Kumboru i Luštica bay u zalivu Trašte. Svakako, sve ove marine, i ove postojeće i ove u izgradnji utiču na razvoj nautičkog turizma u Crnoj Gori, samim povećanjem kapaciteta i prometa jahti.

Crna Gora raspolaže morskom obalom ukupne dužine 288,21km, 25,61km ostrvskom obalom i obalom rijeke Bojane 22,80km. Najrazuđeniji dio kopnene obale čini zaliv Boke Kotorske, koja predstavlja simbiozu čovjeka i prirode što kulturni pejzaž čini jedinstvenim i neponovljivim a prisustvo čovjeka neponovljivim što je unutrašnji

Kotorsko-risanski zaliv preporučilo za upis u svjetsku prirodnu i kulturnu baštinu UNESCO-a a to zapravo predstavlja 15% obale Crne Gore i 1% našeg mora.⁴⁴

Marina Bar

Položaj i lokacija Marine Bar determinisan je geografskim koordinatama 42° 05' N i 19° 05' E, i smješten u mirnoj uvali bajkovitog grada Bara. Lokacija Marine je izuzetno kvalitetna, budući da se nalazi u središtu najatraktivnije turističke ponude prostora Bara. Smještena je u gradskom jezgri, okružena lijepim plažama, širokim šetalištima, muzejima i mnogobrojnim istorijskim spomenicima, trgovinskim, sportskim, kulturnim i zabavnim objektima. Relativna blizina morskih obala Grčke, Hrvatske, Albanije i Italije, te da se nalazi u prostoru turistički izuzetno atraktivnog Crnogorskog primorja, ilustruju njen veoma povoljan makrogeografski položaj.

Lokacije ove marine je izuzetno kvalitetna i u mikrogeografskom smislu, budući da se nalazi u središtu najatraktivnije turističke ponude Bara.⁴⁵

Zbog svog povoljnog položaja Marina Bar je idealna kao polazna luka za plovidbu slikovitom crnogorskom obalom, uvalama i lučicama. Dugogodišnja tradicija, uspješnost i stabilnost garantuju klijentima inovativne usluge, visok nivo sistema nadzora-bezbijednosti, mirna i prirodna sredina grada Bara i marine Bar pružaju gostima visok osjećaj lične i opšte sigurnosti tokom njihovog boravka. Prednosti marine Bar su višestruke: sigurnost, tehnička i kadrovska opremljenost, visok nivo brige za ljude i imovinu.⁴⁶

⁴⁴ Pasinović, M., (1997): Boka Kotorska u turističkim kretanjima XIX vijeka i prve polovine XX vijeka, Cetinje

⁴⁵ <http://www.marinabar.org/>

⁴⁶ Ibid

Slika 1.: Marina Bar

Pored 700 sigurnih vezova u moru i 250 suvih vezova za jahte i čamce, uz potpunu garanciju za njihovu bezbjednost, obezbijeđene su sledeće usluge: potpuna tehnička oprema, servis i održavanje broda, servisni hangar, Recepcija, Besplatna vremenska prognoza, Free WIFI zona, 300 parking mjesta, dva sanitarna objekta sa tuševima i WC, vešeraj i najam plovila. Prednosti marine Bar su višestruke: sigurnost, tehnička i kadrovska opremljenost, visok nivo brige za ljude i imovinu.

Pored usluge korišćenja vezova za jahte i čamce, uz potpunu garanciju za njihovu bezbjednost, pružamo usluge tehničkog servisa, usluge snabdijevanja vodom, strujom i gorivom, upotrebu sanitarija i parking prostora.

Marina Budva

Marina Budva je smještena u uvali pored starog grada Budve. Takođe, tu se nalaze i Lučke vlasti i granični prelaz Dubina u pristaništu je različita tako da ispred starog grada iznosi 2 do 5m, a na unutrašnjem gatu od 1,8 do 4m, a na spoljnjem 2 do 5m.

Nakon ulaska u Jadran iz Jonskog mora, kao prva se nalazi Marina Budva koja je već postala popularna usputna stanica za male jahte zbog svoje lakoće pristupa, izvanrednih usluga i spektakularnog položaja na obali Jadranskog mora, pored drevnih zidina 3.500 godina starog grada.⁴⁷

Slika 2.: Marina Budva

Neposredna blizina ima obilje šetališta, lijepih plaža, udobnih restorana, butika i raznovrstnog noćnog života. Krstarenje i vodeni sportovi obiluju sa netaknutim vezovima i plažama i klubovima u neposrednoj blizini marine. Marina Budva će pomoći da se Budva ponovo pojavi kao premijer turističkih destinacija Crne Gore, sa jednog od najboljih iskustvenih marina i jahting destinacija na Mediteranu, koja se nalazi se na poluostrvu Zavala u srcu Budvanske rivijere.

Porto Montenegro

⁴⁷ <http://www.cnmarinas.com/news/article.htm?id=2860&name=dukley-marina-in-budva-montenegro-joins-camper-and-nicholsons-marinas>

Porto Montene u Tivtu jedno je od mjesta namijenjenih za uživanje. Mjesto sa luksuznim restoranima, ekskluzivnim stanovima sa bazenima i sofisticiranom marinom. To je veoma luksuzna marina za jahte smještena u Tivtu i predstavlja jednu od najekskluzivnijih marina na cijeloj Jadranskoj obali. U kompleksu Porto Montenegro se nalazi marina, rezidencije i poslovni prostori. Porto Montenegro je naselje oko marine i matična luka za jahte, koji su osmišljeni tako da zadovoljavaju potrebe svih jahti, njihovih vlasnika, gostiju i posade, sa dodatnom infrastrukturom za najveće jahte.⁴⁸

Porto Montenegro predstavlja zanimljivu kombinaciju tradicionalnog, arhaičnog i ultramodernog. Smješten je zaklonjenom Bokotorskom zalivu koji se nalazi pod zaštitom UNESCO-a na mjestu nekadašnjeg Austrougarskog mornaričkog zavoda.

Slika 3.: Marina Porto Montenegro

U marini i naselju Porto Montenegro do sada je izgrađeno 50.000 kvadrata korisne površine, a oko 50 odsto svih izgrađenih objekata služi u turističke svrhe, i to 75 posto ako se u obzir uzme marina koja takođe ima turističku namjenu. Sa jahtam koje budu ovdje provodile zimske mjeseci i sa pogonom za remont jahti koji će poslovati tokom čitave godine stvara se privredna i ekonomska djelatnost sa kojom će doći otvaranje

⁴⁸ <http://www.portomontenegro.com/>

novih radnih mjesta.⁴⁹ Za razliku od nekih drugih projekata Porto Montenegro se dobro arhitektonski planira i uklapa u mediteransku cjelinu Crne Gore i Boke Kotorske. Diplomatski kor u Crnoj Gori, organizovao je u Porto Montenegro "Diplomatsku regatu", koja je imala za cilj da okupi biznis i sektor investicija kako bi proveli dan na moru.

Slika 4.: Marina Porto Montenegro

Porto Montenegro je posvećen ne samo razvoju marine svjetske klase i nautičke destinacije, već takođe i produžnju turističke sezone, što ovaj sajam i dokazuje. To donosi korist ne samo Porto Monenegru i Tivtu, već Crnoj Gori i cijelom Jadranskom regionu.⁵⁰

7. ZAKLJUČAK

Turizam i turistička putovanja postali su jedna od osnovnih ljudskih potreba. Kao odgovor na individualniji pristup, počele su se razvijati i selektivne turističke vrste.

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ <http://www.portomontenegro.com/>

Nautički turizam je jedan od najperspektivnijih oblika crnogorskog turizma zbog duge razvedene obale s mnogo otoka i poluotoka te izuzetno pogodnom klimom. Najistureniji dio Jadrana predstavlja danas je centar nautičkog turizma cijelog svijeta. Najljepše crnogorske marine zasigurno su prva asocijacija mnogima na spomen Crne Gore. Nautički turizam kao selektivna turistička i novi privredni fenomen je dobio značajno mjesto i u crnogorskom turizmu i privredi. On je još u početnoj razvojnoj fazi. U tom smislu se u mnogim zvaničnim strategijskim dokumentima navodi da za privredu Crnu Gore nautički turizam predstavlja novu i nedovoljno iskorišćenu razvojnu šansu.

Nautički turizam i racionalno pozicioniranje luke u njemu sa upravljačkog aspekta po pravilu treba da ispunjava četiri osnovna kriterijuma selektivne turističke vrste, i to: tržišnu prepoznatljivost, troškovnu poziciju nautičara, dodatnu tražnju nautičara, koja se izdvaja iz klasičnog oblika turizma, a realizuje se kroz dodatnu ponudu nautičkog turizma i statistički obuhvat.

Efikasna upotreba lučkih resursa podrazumijeva veliki broj sinhronizovanih faktora uticaja, među kojima su: moderni lučki kapaciteti (suprastrukturni objekti), savremena oprema, savremeni tehnološki postupci u procesu realizacije lučkih usluga, kvalitetna organizacija rada, kvalitetan menadžment, visok stepen organizacije i izvođenja usluga, primjena najsavremenijih informacionih tehnologija, transparentno i tačno informisanje, kvalitetna kadrovska struktura i njeno stalno usavršavanje, institucionalizovana, stabilna i stimulatívna politika cijena, širok asortiman usluga itd.

Najrasprostranjenije strategije usmjerene na poslovnu i upravljačku efikasnost luka nautičkog turizma su: strategija minimizacije ukupnih (opštih i logističkih) troškova, strategija poboljšanja kvaliteta lučkih usluga, strategija optimizacije konfiguracije lučke i logističke infrastrukture i forsiranje ključnih kompetencija. Da bi luka nautičkog turizma uspješno poslovala i ostvarivala profit, potrebno je efikasno i racionalno upravljati njenim poslovnim procesima i postojećim resursima.

Stoga možemo zaključiti da postojeće marine, kao i one koje su u izgradnji i one koje se planiraju, moraju biti zasnovane na principa ekološke zaštite i prostora kako bi na efikasan način bile u funkciji razvoja. Takođe, opremljenost marina je u skladu sa njihovom kategorijom te je nesumnjivo da ovaj vid turizma u velikoj mjeri doprinosi razvoju već razvijene Crne Gore kao turističke destinacije.

8. LITERATURA

1. Luković, T., (2007): Nautički turizam definiranje i razvrstavanje, *Ekonomski pregled*, 58 (11) 692;
2. Luković, T. (2007): Nautički turizam – definicije i dileme "Naše more" 54(1-22 2)

3. Dulčić, A. (2002): Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma, Split;
4. Delibašić, M., (2013): Specifičnosti i mogućnosti razvoja nautičkog turizma u Crnoj Gori na primjeru „MC marine Budva“, Economics & Economy, Vol. 1, No. 2
5. Luković, T., Šamanović, J., (2007); Management i ekonomika nautičkog turizma, Dubrovnik-Split;
6. Kasimoglu, M., (2012): Visions for Global Tourism Industry- Creating and Sustaining Competitive Strategies;
7. Šamanović, J., (2002): Nautički turizam i management marina, Visoka pomorska škola u Splitu, Split;
8. Cooper, C. Tourism: (2006): Principles and Practice, 3rd edition, PrenticeHall, London;
9. Dobre, R., (2005): Osnove turizma (teorija i praksa), skripta, Visoka škola za turistički menadžment, Šibenik;
10. Hitrec, T., (1995): Turistička destinacija: pojam, razvitak, koncept, Turizam br.3-4, Zagreb;
11. Vukonić, B., (1995): Smisao i objašnjenje pojma turistička destinacija, Turizam, br.3-4, Zagreb;
12. Đuranović, M., Radunović, M., (2011): Analiza efekata turizma na bdp, zaposlenost i platni bilans Crne Gore, Centralna banka Crne Gore, Podgorica;
13. Unković, S., Zečević, B., (2009): Ekonomika turizma, Ekonomski fakultet, Beograd;
14. Market trends, Competitiveness and Trend in Tourism Services Section, UNWTO;
15. Policy and Practice for Global Tourism, UNWTO, Madrid 2011;
16. Minić, S., Vorkapić, M., Kreculj, D., (2010): Analiza i poboljšanje poslovnih aktivnosti upotrebom informacionih tehnologija;
17. Godfrey, K. and Clarke, J. (2000): The Tourism Development Handbook: A Practical Approach to Planning and Marketing, Thomson Learning, London;

-
18. Kosar, Lj. (2002), Hotelijerstvo – teorija i praksa, Viša hotelijerska škola, Beograd;
 19. Pomorska enciklopedija, (1978): Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb;
 20. Kovačić, M., (2003): Razvoj nautičkih luka u funkciji održivog razvoja nautičkog turizma, Pomorski zbornik, br.1

INTERNET IZVORI:

21. <http://www.gov.me/files/1228912294.pdf>;
22. <http://nautickiturizamucg.blogspot.com>;
23. <https://es.scribd.com/doc/24900417/41/Dvije-strategije-razvoja-turizma-Crne-Gore>;
24. <http://www.turizmologija.com/clanak/pojam-nautickog-turizma-i-objekata-nautickog-turizma>;
25. <http://www.marinabar.org/>;
<http://www.cnmarinas.com/news/article.htm?id=2860&name=dukley-marina-in-budva->;
26. <http://www.portomontenegro.com/>